

ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՐՍՏՈՒԹՅՈՒՆ ՍՏԵՂԾԵԼՈՒ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ՆԵՐՈՒԺԸ

*Աշոտ Մարկոսյան, Էյսանորա Մաթևոսյան**

Բանալի բառեր՝ ազգային հարստություն, արտադրված կապիտալ, բնական կապիտալ, մարդկային կապիտալ, գուտ արտաքին ակտիվներ, տնտեսական աճ:

Ցանկացած երկրի սոցիալ-տնտեսական զարգացման և վերարտադրության վիճակն ու գործընթացը բնութագրվում են մի շարք ամփոփ մակրոտնտեսական ցուցանիշների օգնությամբ: Դրանց շարքում կարևորվում են համախառն ներքին արդյունքի (դրա հաշվարկման տարբեր մոդիֆիկացիաներով, օրինակ՝ դրա մեծության չափը, աճի տեմպը, մեկ շնչի հաշվով ՀՆԱ-ն և այլն), ազգային եկամտի, համախառն ազգային եկամտի և մյուս մակրոտնտեսական ցուցանիշների հաշվարկը՝ տարբեր մոդիֆիկացիաներով:

Սակայն նշված ցուցանիշների հաշվարկման հիմնական թերությունն այն է, որ դրանք, պատկերավոր ասած, բնութագրում են երկրի զարգացման տվյալ պահը՝ առանց ներկայացնելու սոցիալ-տնտեսական զարգացման հնարավորություններն ու ներուժը: Այս հիմնական բացը չեզոքացնում է ազգային հարստության ցուցանիշը: Ցավոք, ՀՀ Ազգային վիճակագրական ծառայությունը (կոմիտեն) մինչ օրս չի հաշվարկում այդ ցուցանիշի մեծությունը:

Ներկայում ընդունված են ազգային հարստության սահմանման և հաշվարկման Համաշխարհային բանկի միասնական մեթոդական ցուցումները: Ազգային հարստությունը¹ հանդիսանում է Ազգային հաշիվների համակարգի (ԱՀՀ) անբաժանելի մասը: ԱՀՀ-ն հիմք է հանդիսանում կառավարության, մասնավոր հատվածի, միջազգային կազմակերպությունների և այլ հետաքրքրված անձանց կողմից տնտեսական աճի հաշվարկման համար:

* ԵՊՀ կառավարման և գործարարության ամբիոնի պրոֆեսոր, տնտեսագիտության դոկտոր:

“ ԵՊՀ ֆինանսահաշվային ամբիոնի դասախոս, տնտեսագիտության թեկնածու:

¹ The Changing Wealth of Nations 2018. Building a Sustainable Future. World Bank Group <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/29001/9781464810466.pdf>

Ազգային եկամուտն ու բարեկեցությունը հիմնվում են երկրի ակտիվների կամ հարստության վրա, որոնց հաշվարկման հիմքում ընկած են տարբեր չափանիշներ: Ազգային հարստությունը ներառում է հետևյալ չորս բաղկացուցիչները. արտադրված կապիտալ, բնական կապիտալ (պաշարներ), մարդկային կապիտալ և գուտ արտաքին ակտիվներ:

Կայուն երկարաժամկետ տնտեսական աճը պահանջում է ներդրումների և պորտֆելային ակտիվների առավել ինտենսիվ ընդգրկում: Թեև ՀՆԱ-ն տնտեսական աճի հաշվարկման կարևոր չափանիշ է, սակայն այն հաշվում է միայն եկամուտը և արտադրությունը և չի արտացոլում ակտիվների հիմնական բազայում տեղի ունեցող փոփոխությունները: Առանձին դիտարկվող ՀՆԱ-ն կարող է ճշգրտորեն չբնութագրել տնտեսական իրավիճակը: Այն չի արտացոլում բնական կապիտալի սպառումը և ակտիվների մաշվածությունը, չի տալիս հետևյալ հարցերի պատասխանը. ներդրումներն ու հարստության կուտակումը աճում են բնակչության թվի աճի արդյունքում, կամ էլ՝ ակտիվների համամասնությունը համապատասխանում է արդյոք երկրի զարգացման նպատակներին:

Նկատենք նաև, որ ներառական տնտեսական աճի համար առանձնացվում են երեք հիմնասյուներ.

- բարձր, կայուն աճ՝ տնտեսական հնարավորությունների ստեղծման և ընդլայնման համար,
- այդպիսի հնարավորությունների ընդլայնումը՝ երաշխավորելու համար, որ հանրության անդամները կարող են մասնակցել և օգտվել տնտեսական աճի արդյունքներից,
- սոցիալական ապահովության ցանցերի ձևավորումը, որոնց նպատակն է ծայրահեղ աղքատության կանխարգելումը¹:

Ուստի, ներկայում արդիական է ՀՀ տնտեսության դիվերսիֆիկացումը՝ ելնելով վերը նշված չափանիշներից և տնտեսությունում մոնոպոլիզացիայի զարգացման բացառումից:

Ինչպես նշեցինք, ազգային հարստության հաշվարկը հիմնվում է ակտիվների առանձին դասեր կազմող հետևյալ չորս բաղադրիչների վրա.

- արտադրված կապիտալ և քաղաքային հողատարածքներ՝ մեքենաներ, շենքեր, սարքավորումներ, բնակելի և ոչ բնակելի քաղաքային հողատարածքներ՝ շուկայական գներով արտահայտված,

¹ Տնտեսական համագործակցության և զարգացման կազմակերպության (ՏՀԶԿ, OECD) սահմանումը, աղբյուրը՝ <http://www.oecd.org/inclusive-growth/#introduction>

- բնական կապիտալ (պաշարներ)՝ էներգետիկ ռեսուրսներ (նավթ, գազ, քարածուխ) և օգտակար հանածոներ (10 կատեգորիա), գյուղատնտեսական նշանակության հողատարածքներ (արոտավայրեր և ցանովի հողատարածքներ), անտառներ (փայտանյութեր և որոշ յուրահատուկ անտառային բարիքներ) և հսկվող (պաշտպանվող) տարածքներ: Բնական կապիտալի (պաշարների) արժեքը հաշվարկվում է վարձակալական վճարի դիսկոնտավորված գումարով, որը ձևավորվում է տվյալ ակտիվի գործածության ողջ ժամկետի ընթացքում,
- մարդկային կապիտալ՝ ըստ սեռի և զբաղվածության կարգավիճակի (զբաղված, ինքնազբաղված) դասակարգված բնակչության՝ աշխատանքի ընթացքում գործադրած ջանքերի, ունակությունների և փորձի արժեքի: Մարդկային կապիտալի արժեքը հաշվարկվում է որպես ողջ կյանքի ընթացքում վաստակած աշխատավարձի դիսկոնտավորված գումար,
- զուտ արտաքին ակտիվներ՝ երկրի արտաքին ակտիվների և պարտավորությունների գումարի (օրինակ՝ օտարերկրյա ուղղակի ներդրումներ) տարբերությունը:

Աղյուսակ 1-ում ներկայացված է նախկին Խորհրդային Միության 14 հանրապետությունների ազգային հարստության և դրա բաղադրիչների մասին տեղեկատվությունը:

Աղյուսակ 1

Բնակչության մեկ շնչի հաշվով ԱՄՆ դոլարով գնահատված ազգային հարստության և դրա բաղադրիչների մեծությունները և կառուցվածքները նախկին Խորհրդային Միության երկրներում (2014թ. տվյալներով)

Երկիրը	Ընդամենը ազգային հարստություն	Արտադրված կապիտալ	Բնական կապիտալ	Մարդկային կապիտալ	Զուտ արտաքին ակտիվներ	Բնակչության թվաքանակը
Հայաստան	52894	15451	12702	27329	-2588	3006154
	100.0	29.2	24.0	51.7	-4.9	
Ադրբեջան	85341	20061	45935	11961	7384	9535079
	100.0	23.5	53.8	14.0	8.7	
Վրաստան	44327	20415	7344	21251	-4682	3727000
	100.0	46.1	16.6	47.9	-10.6	

Երկիրը	Բնօրինակի ազգային հարստություն	Արտադրված կապիտալ	Բնական կապիտալ	Մարդկային կապիտալ	Ջուր արտադրված ակտիվներ	Բնակչության թվաքանակը
Էստոնիա	258903	91646	20093	155041	-7876	1314545
	100.0	35.4	7.8	59.9	-3.0	
Լատվիա	236906	113746	18738	113472	-9049	1993782
	100.0	48.0	7.9	47.9	-3.8	
Լիտվա	169046	63254	12758	100081	-7047	2932367
	100.0	37.4	7.5	59.2	-4.2	
Բելառուս	99685	33388	21882	49004	-4588	9474511
	100.0	33.5	22.0	49.2	-4.6	
Ուկրաինա	56053	25171	13345	18952	-1414	45271947
	100.0	44.9	23.8	33.8	-2.5	
Մոլդովա	35380	14213	4898	17852	-1582	2909871
	100.0	40.2	13.8	50.5	-4.5	
Ռուսաստանի Դաշնություն	188715	48807	46921	90812	2175	143819666
	100.0	25.9	24.9	48.1	1.2	
Ղազախստան	180911	40150	66606	76617	-2461	17289224
	100.0	22.2	36.8	42.4	-1.4	
Ղրղզստան	24429	6159	12570	6729	-1029	5835500
	100.0	25.2	51.5	27.5	-4.2	
Տաջիկստան	42286	30397	7431	5015	-557	8295840
	100.0	71.9	17.6	11.9	-1.3	
Թուրքմենստան	146831	39740	59062	47510	519	5307188
	100.0	27.1	40.2	32.4	0.4	
Ընդամենը՝ 15 երկրները	1621707	562598	350285	741626	-32795	260712674
	100.0	34.7	21.6	45.7	-2.0	

Համարիչում՝ ԱՄՆ դոլար, հայտարարում՝ %-ով ընդհանուրի նկատմամբ:
 Աղբյուրը՝ աղյուսակը կազմվել է հաշվարկվել է *The Changing Wealth of Nations 2018. Building a Sustainable Future*, էջ 226-233 տվյալների հիման վրա:

Աղյուսակ 1-ի տվյալների ուսումնասիրությունից կարելի է կատարել հետևյալ եզրակացությունները.

- բնակչության մեկ շնչի հաշվով ընդամենը ազգային հարստության ամենաբարձր արժեքներն ունեն Էստոնիան (258903), Լատվիան

- (236906) և Ռուսաստանի Դաշնությունը (188715), իսկ ամենացածրը՝ Տաջիկստանը (42286), Մոլդովան (35380) և Ղրղզստանը (24429): Այսինքն՝ բնակչության մեկ շնչի հաշվով ազգային հարստության ամենաբարձր ցուցանիշ ունեցող երկրի (Էստոնիայի) և ամենացածր ցուցանիշ ունեցող երկրի (Ղրղզստանի) միջև տարբերությունը կազմում է 10,6 անգամ, իսկ ամենաբարձր ցուցանիշ ունեցող երկրի և Հայաստանի ցուցանիշների միջև տարբերությունը կազմում է մոտ 5 անգամ,
- արտադրված կապիտալի ամենաբարձր արժեքներն ունեն Լատվիան (113746), Էստոնիան (91646) և Լիտվան (63254), իսկ ամենացածրը՝ Հայաստանը (15451), Մոլդովան (14213) և Ղրղզստանը (6159): Այս բաղադրիչով ամենաբարձր ու ամենացածր ցուցանիշներ ունեցող երկրների տարբերությունը կազմում է 18,5 անգամ, իսկ ամենաբարձր ցուցանիշ ունեցող երկրի և Հայաստանի ցուցանիշների միջև տարբերությունը 7,4 անգամ է,
  - բնական կապիտալի ամենաբարձր արժեքներն ունեն Ղազախստանը (66606), Թուրքմենստանը (59062) և Ռուսաստանը (46921), իսկ ամենացածրը՝ Տաջիկստանը (7431), Վրաստանը (7344) և Մոլդովան (4898): Այս բաղադրիչով ամենաբարձր ու ամենացածր ցուցանիշներ ունեցող երկրների տարբերությունը կազմում է 13,6 անգամ, իսկ ամենաբարձր ցուցանիշ ունեցող երկրի և Հայաստանի ցուցանիշների միջև տարբերությունը շուրջ 5 անգամ է,
  - մարդկային կապիտալի ամենաբարձր արժեքներն ունեն մերձբալթյան երեք երկրները՝ Էստոնիան (155041), Լատվիան (113472) և Լիտվան (100081), իսկ ամենացածրը՝ Ադրբեջանը (11961), Ղրղզստանը (6729) և Տաջիկստանը (5015): Այս բաղադրիչով ամենաբարձր ու ամենացածր ցուցանիշներ ունեցող երկրների՝ Էստոնիայի և Տաջիկստանի տարբերությունը 31 անգամ է, իսկ ամենաբարձր ցուցանիշ ունեցող երկրի և Հայաստանի ցուցանիշների միջև տարբերությունը 5,6 անգամ,
  - բնակչության մեկ շնչի հաշվով զուտ արտաքին ակտիվների ցուցանիշը դրական մեծություն ունի վառելիքաէներգետիկ ռեսուրսներ արտահանող երկրներում՝ Ադրբեջանում՝ (7384), Ռուսաստանի Դաշնությունում (2175) և Թուրքմենստանում (519): Մնացած բոլոր երկրների համար զուտ արտաքին ակտիվներն ունեն բացասական մեծություն, ըստ որում՝ ամենամեծ բացասական մեծություն ունեցող երեք երկրներն են Լիտվան (-7047), Էստոնիան (-7876) և Լատվիան (-9049),

իսկ ամենափոքր բացասական մեծություններն ունեն Տաջիկստանը (-557), Ղրղզստանը (-1029) և Ուկրաինան (-1414):

Բնակչության մեկ շնչի հաշվով ընդամենը ազգային հարստության ցուցանիշով Հայաստանի Հանրապետությունը նախկին Խորհրդային Միության 14 հանրապետությունների կազմում զբաղեցնում է 10-րդ տեղը, արտադրված կապիտալի ցուցանիշով՝ 12-րդ տեղը, բնական կապի ցուցանիշով՝ 10-րդ տեղը, իսկ մարդկային կապիտալի ցուցանիշով՝ 8-րդ տեղը: Բնակչության թվաքանակի ցուցանիշով Հայաստանը 10-րդ տեղում է:

Ելնելով այն հանգամանքից, որ ՀՀ-ում բնակչության մեկ շնչի հաշվով ազգային հարստության զգալի մասը (51,7%-ը) կազմում է մարդկային կապիտալը և ազգային հարստության բաղադրիչների կազմում Հայաստանն ունի համեմատական առավելություն, այն դառնում է ազգային հարստության ավելացման հիմնական գործոնը: Այդ պատճառով էլ հանրապետությունում իրականացվող տնտեսական քաղաքականությունը պետք է նպատակաուղղված լինի այդ կապիտալի զարգացմանը և օգտագործման արդյունավետության բարձրացմանը:

Վերը բերված մոտեցումը բխում է նաև այն հանգամանքից, որ, օրինակ, թեև մերձբալթյան հանրապետություններն ունեն զուտ արտաքին ակտիվների ամենամեծ բացասական արժեքները, սակայն դրանով հանդերձ նրանք ունեն նախկին խորհրդային հանրապետությունների շարքում բնակչության մեկ շնչի հաշվով ամենամեծ ազգային հարստության արժեքները: Դա պայմանավորված է նշված հանրապետություններում մարդկային կապիտալի օգտագործման բարձր արդյունավետությամբ և արժևորմամբ:

Ազգային հարստության հաշվարկման մեթոդաբանության կարևոր հիմնախնդիրներից է այդ մեծության և երկրի ՀՆԱ-ի միջև եղած կապի բացահայտումը: Ակնհայտ է, որ երկրի ազգային հարստության մեծության ավելացումն ապահովվում է ՀՆԱ աճի հաշվին, իսկ ավելի ստույգ՝ ՀՆԱ այն մասի հաշվին, որն օգտագործվում է կուտակման նպատակով և ի վերջո դառնում է վերը նշված կապիտալի բաղկացուցիչներից որևէ մեկը կամ տարրալուծվում է այդ բաղկացուցիցների միջև՝ որոշակի համամասնությամբ:

Աղյուսակ 2-ում ներկայացված է ՏՀԶԿ (Տնտեսական համագործակցության և զարգացման կազմակերպություն) երկրների և Հայաստանի Հանրապետության բնակչության մեկ շնչի համար հաշվարկված ազգային հարստության և ՀՆԱ-ի միջև եղած կապը, որն ըստ էության բնութագրում է, թե ինչ ժամանակահատվածում է ՀՆԱ-ն «կապիտալացվում» և վերածվում

ՏՀԶԿ երկրների Ազգային հարստությունները՝ միջին մեծության հաշվարկ, 2014թ.

Աղյուսակ 2

Երկրներ	ՆԱՄԱՆ (մլն ԱՄՆ դոլար)	ՄԿԻՆՆԱԿԱՆ (մլն ԱՄՆ դոլար)	ՆԱՄԱՆ (մլն ԱՄՆ դոլար) (նախնական)	ՆԱՄԱՆ (մլն ԱՄՆ դոլար) (նախնական)	ՆԱՄԱՆ (մլն ԱՄՆ դոլար) (նախնական)	ՆԱՄԱՆ (մլն ԱՄՆ դոլար) (նախնական)	ՆԱՄԱՆ (մլն ԱՄՆ դոլար) (նախնական)
ԱՄՆ	17393103,0	54596,7	313575269,3	983280	18,0	18,0	
Ավստրալիա	1461562,7	61219,2	24558302,6	1046785	16,8	17,1	
Ավստրիա	441885,4	51306,7	5933114,7	694616	13,4	13,5	
Բելգիա	531075,9	47721,6	7255015,4	645969	13,7	13,5	
Գերմանիա	3890606,9	47590	59041425,4	729064	15,2	15,3	
Դանիա	352993,6	60563,6	4821395,6	854331	13,7	14,1	
Էստոնիա	26224,6	19670,7	340339,6	258903	13,0	13,2	
Թուրքիա	934167,8	10482,1	3565939,2	45998	3,8	4,4	
Իռլանդիա	545172,4	53462	2896182,1	627256	5,3	11,7	
Իսպանիա	17291,1	51261,9	270374,0	825857	15,6	16,1	
Իսպանիա	1376910,8	30278,3	15918307,7	342470	11,6	11,3	
Իտալիա	2151732,9	35823,2	25985290,5	427466	12,1	11,9	
Իսրայել	308414,8	36991	-	-	-	-	
Լեհաստան	545172,4	14378,6	5889234,1	154932	10,8	10,8	

Երկրներ	ՀՆԱ (մլն ԱՄՆ դոլար)	Մեկ շնչի հաշվով ՀՆԱ (ԱՄՆ դոլար)	Ազգային հարստություն (մլն ԱՄՆ դոլար)	Մեկ շնչի հաշվով ազգային հարստություն (ԱՄՆ դոլար)	Ազգային հարստություն/ ՀՆԱ (տարի)	Մեկ շնչի հաշվով ազգային հարստություն/ ՀՆԱ (տարի)
Լյուքսեմբուրգ	66327,3	111716,3	716876,6	1288607	10,8	11,5
Կանադա	1799268,7	50397,9	36134355,0	1016593	20,1	20,2
Կորեայի Հանրապետություն	1411333,9	28100,7	21382379,0	424052	15,2	15,1
Հունաստան	237029,6	21653,1	2482653,2	227925	10,5	10,5
Հունգարիա	140118,1	13881,1	1633087,9	165519	11,7	11,9
Ճապոնիա	4850413,5	36331,7	72710109,0	571927	15,0	15,7
Մեքսիկա	1314390,3	10714,8	13851498,4	110471	10,5	10,3
Միացյալ Թագավորություն	3022827,8	45653,4	41849556,1	647694	13,8	14,2
Նիդեռլանդներ	879635,1	51373	13363764,9	792396	15,2	15,4
Նոր Զելանդիա	200696,3	43837,3	-	-	-	-
Նորվեգիա	499338,5	97013,3	8588198,4	1671756	17,2	17,2
Շվեդիա	573817,7	58491,5	8592004,3	886129	15,0	15,1
Շվեյցարիա	709182,6	87475,5	12010758,2	1466757	16,9	16,8
Չեխիայի Հանրապետություն	207818,3	19,563.3	-	-	-	-
Չիլի	260990,3	14477,1	4222412,1	237713	16,2	16,4
Պորտուգալիա	229629,8	22,130.5	2854602,6	274453	12,4	12,4
Սլովակիա	100948,2	18,454.0	1155315,6	213211	11,4	11,6
Սլովենիա	49904,9	24019,3	725355,1	351776	14,5	14,6
Ֆինլանդիա	272609,3	49496,7	3967362,5	726422	14,6	14,7
Ֆրանսիա	2849305,3	44538,1	42525263,2	641707	14,9	14,4
Հայաստանի Հանրապետություն	11609,5	3852	159007,5	52894	13,7	13,7

ազգային հարստության: Պարզ է նաև, որ որքան կարճ է այդ ժամանակահատվածը, այնքան ավելի արդյունավետ է գործում երկրի տնտեսությունը և բարձր են նրա վերարտադրական հնարավորությունները, սոցիալ-տնտեսական զարգացման ներուժը: Տնտեսագիտական իմաստով այդ ցուցանիշը լավագույնս է բնութագրում երկրի կառավարման որակը, որն էլ դառնում է կայուն երաշխիք տնտեսության սոցիալ-տնտեսական զարգացման և բնակչության կենսամակարդակի հետագա բարձրացման համար:

Այսպես, *Աղյուսակ 2*-ի տվյալներից հետևում է, որ բնակչության մեկ շնչի հաշվով ազգային հարստության և ՀՆԱ-ի միջև հարաբերակցությունն ամենափոքրն է Թուրքիայում և կազմում է 4,4 տարի, Էստոնիայում այդ ցուցանիշը կազմում է 13,2, իսկ Հայաստանում՝ 13,7 տարի: Ինչ վերաբերում է ՏՀԶԿ մյուս երկրներում ազգային հարստություն/ՀՆԱ հարաբերակցության բարձր մեծություններին, ապա, օրինակ, ԱՄՆ-ում այն կազմում է 18,0 տարի, Կանադայում՝ 20,2, իսկ Շվեյցարիայում՝ 16,8 տարի: Այդ հանգամանքը բացատրվում է նշված երկրներում մեկ շնչի հաշվով ՀՆԱ բարձր ցուցանիշներով, որի ավելացումը պահանջում է ավելի շատ ռեսուրսներ ու ջանքեր, քան այդպիսի ցածր ցուցանիշ ունեցող երկրներում:

Նկատենք, որ, օրինակ, Մինգապուրում բնակչության մեկ շնչի հաշվով ազգային հարստության մեծությունը 2014թ. տվյալներով կազմել է \$775196, որից՝ արտադրված կապիտալը կազմել է 186017, բնական կապիտալը՝ 56, մարդկային կապիտալը՝ 466119 (կամ ընդամենը ազգային հարստության 60,1%-ը), իսկ զուտ արտաքին ակտիվները՝ \$123004¹: Այսինքն՝ Մինգապուրում բնակչության մեկ շնչի հաշվով ազգային հարստության մեծությունը, որը ՀՀ համապատասխան ցուցանիշը գերազանցում է 14,6 անգամ, հիմնականում ձեռք է բերվել մարդկային կապիտալի հաշվին, ինչը օրինակ կարող է ծառայել ՀՀ-ում ազգային հարստության ավելացման քաղաքականության մշակման և իրականացման ժամանակ:

Այսպիսով, կարելի է եզրակացնել, որ ներկայում ազգային հարստության ցուցանիշը դարձել է երկրների տնտեսությունների արդյունավետության գնահատման կարևորագույն բնութագրիչներից մեկը, և երկրում իրականացվող տնտեսական քաղաքականությունը պետք է ուղղված լինի այդ հարստության ու նրա բաղկացուցիչների ավելացմանը: Ըստ որում, ելնելով դրանցից յուրաքանչյուրի կարևորությունից՝ հատկապես հեռանկարային հորիզոնում պետք է առաջնորդվել համեմատական առավելությունների իրացման հնարավորություններով: Երևույթն այս տեսանկյունից

¹ Sté u The Changing Wealth of Nations 2018. Building a Sustainable Future, p. 231.

դիտարկելիս ակնհայտ է դառնում, որ ՀՀ տնտեսությունը կարիք ունի լուրջ կառուցվածքային փոփոխությունների՝ դիվերսիֆիկացման, գլխավորապես տնտեսական գործունեության այնպիսի ոլորտների զարգացմամբ, որոնք ապահովում են առավելագույն ավելացված արժեք՝ մարդկային կապիտալի հնարավորությունների ընդլայնմամբ և ներուժի ընդգրկմամբ:

Մեպտեմբեր, 2018թ.

ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՐՍՏՈՒԹՅՈՒՆ ՍՏԵՂԾԵԼՈՒ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ՆԵՐՈՒԺԸ

Աշոտ Մարկոսյան, Էյանորա Մաթևոսյան

Ամփոփագիր

Յուրաքանչյուր երկրի բնակչության բարեկեցության աճը և ազգային տնտեսության զարգացումը պայմանավորված են մի շարք հանգամանքներով և նախադրյալներով, որոնք հատկապես երկարաժամկետ հեռանկարում կանխորոշում են սոցիալ-տնտեսական զարգացման հիմնական ուղղությունները: Որպեսզի ապահովվի հասարակության բազմակողմանի զարգացումն ու պետության հզորացումը, անհրաժեշտ է ոչ միայն սպառման բավարար մակարդակի ձեռքբերում, այլև կուտակման բավարար նորմի ապահովում, ինչն էլ ընկած է հետագա զարգացման և ընդլայնված վերարտադրության հիմքում: Եթե չի ապահովվում վերարտադրության այս բնականոն ընթացքը, ապա հասարակությունը զրկվում է հետագա զարգացման երաշխիքներից, ինչն էլ կարող է դառնալ երկրի անվտանգության խարխլման և պետության դեգրադացման պատճառ: Կամ, այլ կերպ ասած, անհրաժեշտ է ունենալ հեռանկարային զարգացման տեսանկյունից որոշակի ֆինանսական, նյութատեխնիկական, աշխատանքային ռեսուրսներ և բնական պաշարներ, որոնք կարող են ապահովել տնտեսական հետագա առաջընթացը: Այդպիսով, երկրի ազգային հարստության ձևավորումը և դրա բազմապատկումը ստանում են ոչ միայն տնտեսական, այլև քաղաքական կարևորություն:

ЭКОНОМИЧЕСКИЙ ПОТЕНЦИАЛ СОЗДАНИЯ НАЦИОНАЛЬНОГО БОГАТСТВА

Ашот Маркосян, Элянора Матевосян

Резюме

Рост благосостояния населения и развитие национальной экономики обусловлены рядом обстоятельств и предпосылок, которые в конечном итоге определяют основные направления социально-экономического развития. Для всестороннего развития общества и укрепления государства необходимо не только обеспечить достаточный уровень потребления, но и достичь достаточной нормы накопления, что станет основой для дальнейшего развития и расширенного воспроизводства. Если этот процесс воспроизводства не обеспечивается, то общество лишается гарантий дальнейшего развития, что может привести к ослаблению безопасности страны и деградации государства. Или, другими словами, необходимо иметь определенные финансовые, материально-технические, трудовые и природные ресурсы для обеспечения дальнейшего развития, ведущего к экономическому росту. Таким образом, формирование и увеличение национального богатства страны имеет не только экономическое, но и политическое значение.

THE ECONOMIC POTENTIAL OF NATIONAL WEALTH CREATION

Ashot Markosyan, Elyanora Matevosyan

Resume

The growth of the well-being of the population and the development of the national economy depend on a number of circumstances and prerequisites, which ultimately predetermine the main directions of the socio-economic development. To ensure the diversified development of the society and strengthen the state, it is necessary not only to ensure a sufficient level of consumption, but also to achieve a sufficient rate of accumulation, which will become the basis for further development and expanded reproduction. If this natural reproduction process is not ensured, the society is deprived of guarantees of further development, which may lead to a weakening of the country's security and the degradation of the state. In other words, it is necessary to have certain financial, logistical, human and natural resources to ensure further development leading to economic growth. Thus, the formation and multiplication of the country's national wealth imply not only economic, but also political significance.